

УДК 338.436

ПТАШНИК СВІТЛАНА,

здобувач,

Уманський національний університет садівництва

ПРОГНОЗУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛЕЖНО ВІД ВАЛОВОЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ТА ТВАРИННИЦТВА

У статті проаналізовано сучасний стан виробництва продукції сільськогосподарських підприємств. Проведений економіко-статистичний аналіз виробництва продукції рослинництва та тваринництва сільськогосподарськими підприємствами України (на прикладі Черкащини). Описано стратегії оптимального розвитку сільськогосподарських підприємств у тваринництві та рослинництві.

Ключові слова: валова продукція сільськогосподарських підприємств; конкурентоспроможність; прогнозування; аналіз; виробництво.

Постановка проблеми. Визначення напрямів, чинників та умов економічного розвитку підприємств аграрної сфери вимагає розробки відповідного прогнозно-аналітичного інструментарію, що дає можливість здійснювати науково обґрунтовані прогнози наслідків прийняття управлінських рішень та полегшує сам процес управління виробничо-господарською діяльністю підприємства з метою економічного розвитку в тому числі. Однією з проблем, які стоять на сьогодні перед економікою, є розробка методів розрахунку дієвості певних процесів за їхніми результатами задля успішного управління ними. Тому в умовах ринкової економіки одним із найефективніших інструментів стабільного розвитку аграрної галузі є прогнозування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств залежно від валової продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Теоретичні та практичні основи вивчення конкурентоспроможності підприємства на ринку знайшли своє відображення в численних працях закордонних та вітчизняних фахівців: Г. Азоєва [1], Р. Фатхутдінова [5], М. Хейворда [6], І. Кадируса [7], Дж. Фінглтона [8], Дж. Блера [9] та інших. Різні аспекти сучасного стану та проблеми формування, підвищення та прогнозування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в Україні розглянуті в працях вітчизняних учених-економістів, зокрема В. Амбросова та Т. Г. Маренич [2], В. Гейця [3], С. Нестеренко [4]. Однак пошук та визначення раціональних й оптимальних умов функціонування сільськогосподарських підприємств, обґрунтування показників оцінки результативності виробничої бази та технологічної ефективності виробничих процесів повинні проводитися постійно й на різному масиві даних. Тільки так декларовані владою тренди економічного зростання чи спаду зможуть мати реальне обґрунтування.

Метою статті є дослідження результативності виробничих процесів створення валової продукції на прикладі сільськогосподарських підприємств Черкаської області та прогнозування з метою відповідного цілеспрямованого управління для забезпечення подальшого розвитку цих підприємств у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. В умовах спаду вітчизняної економіки перед сільським господарством постає ціла низка викликів, що загрожують позитивній динаміці його зростання. Насамперед це стосується зменшення обсягу валової продукції сільського господарства в період 2013-2015 рр. Продовження зниження цін на світових аграрних ринках і нестабільність фінансово-економічної ситуації в Україні змусили виробників сільськогосподарської продукції скоротити обсяги виробництва (площі посівів і поголів'я тварин), проте з 2016 року спостерігається позитивна тенденція.

Прогнозування обсягів виробництва у вітчизняному аграрному секторі має ґрунтуватися на інформації про його динаміку в минулому та про зміни чинників, які визначають попит на його продукцію. Адже важливо орієнтуватися на можливості її збуту.

Відповідно до Методики визначення постійних цін для розрахунку індексу обсягу сільськогосподарського виробництва, перерахунки обсягів валової продукції сільського господарства в Україні в ретроспективі здійснюються за допомогою ланцюгових індексів. При розрахунку темпів росту (зниження) валової продукції сільськогосподарських підприємств одного року до будь-якого іншого року загальні індекси обсягу сільськогосподарського виробництва залишаються без змін у тих цінах, у яких вони були розраховані раніше [1]. У статистичних даних останніх років обсяги сільськогосподарського виробництва наводяться в постійних цінах 2010 р. Тенденції зміни обсягів виробництва в аграрному секторі в Україні та Черкаській області зокрема за період 2010-2016 рр. відображені в табл. 1, складеній за даними Державної служби статистики України.

У 2016 році в Україні виготовлено валової продукції сільськогосподарськими підприємствами на суму 254,5 млрд грн (у постійних цінах 2010 року), що на 5,8 % більше, аніж у попередньому році. З усієї сільськогосподарської продукції питома вага продукції рослинництва у 2016 році склала 70,3 %. Щодо категорій виробників, то за останніми даними у 2016 р. обсяг валової продукції, виробленої сільськогосподарськими підприємствами, склав майже 179 млрд грн (а це 70,4 %) (рис. 1).

Таблиця 1. - Виробництво валової продукції сільськогосподарських підприємств у постійних цінах 2010 року

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Валова продукція сільськогосподарських підприємств України	194886,5	233696	223254,8	252900	251438,6	239467,3	254221,1
Валова продукція сільськогосподарських підприємств Черкаської області	12 318,3	14489,1	14 028,8	14 946,9	14 710,3	14 622,1	16426,2
Обсяги виробництва валової продукції в галузі рослинництва:							
Україна	124554,1	162436	149233,4	175895,2	177707,9	168439,0	178696,5
Черкаська область	6360,8	8540,5	8106,3	9028,8	8745,9	8855,7	184581,3
Обсяги виробництва валової продукції в галузі тваринництва:							
Україна	70 332,4	71259,	74 021,4	76 963,8	73 730,7	71 028,3	75524,5
Черкаська область	5957,5	5948,6	5922,5	5918,1	5964,4	5766,4	76458,2

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2].

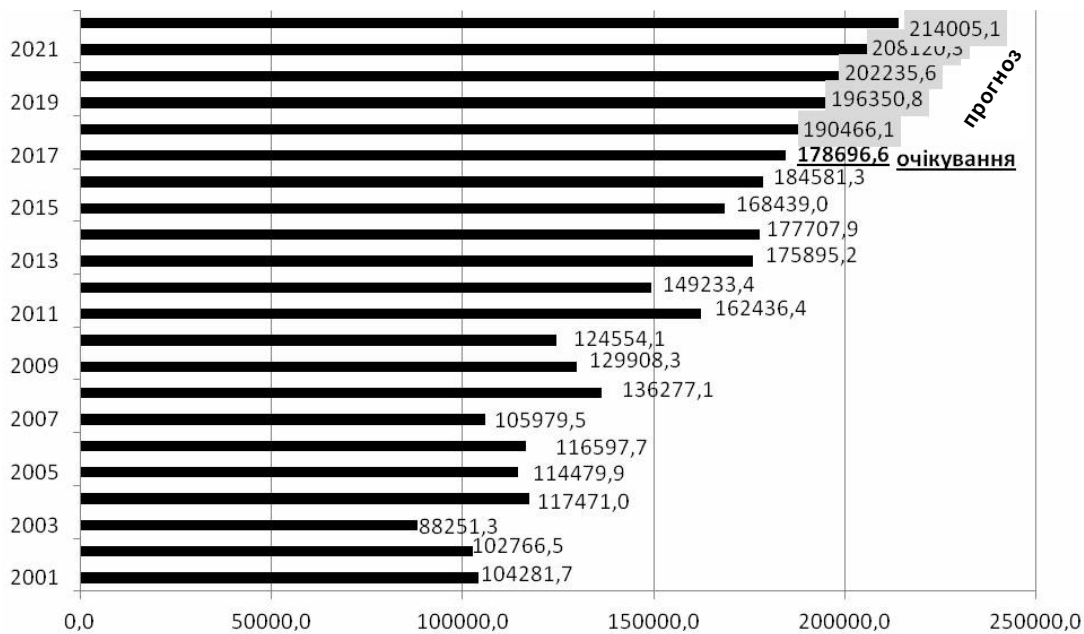

Рис. 1. Фактичні і прогнозовані обсяги валової продукції галузі рослинництва сільськогосподарських підприємств України у постійних цінах 2010 року.

Проведений аналіз виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами України дозволив виокремити тенденції по більшості показників. На основі тренду було зроблено прогнози розрахунки обсягів валової продукції рослинництва, виготовленої сільськогосподарськими підприємствами України. Так, у 2022 році прогнозний показник перевищить 214 млрд грн.

Проведений економіко-статистичний аналіз дозволив визначити позитивні тенденції з виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами України. За період 2001-2022 рр. згідно з прогнозом спостерігається зростання питомої ваги виробленої продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами. Основними сільськогосподарськими культурами, вирощуванням яких займалися сільськогосподарські підприємства і на які припадали найбільші посівні площі, були зернові та зернобобові (найбільше - пшениця та кукурудза), серед технічних культур - соняшник та соя.

Для збільшення обсягів виробництва продукції рослинництва сільськогосподарськими підприємствами важливим чинником є збільшення числа працівників, зайнятих на цих сільськогосподарських підприємствах та підвищення продуктивності їхньої праці. За рівнем розораності сільськогосподарських угідь при підвищенні рівня використання ріллі на 1 % обсяг продукції рослинництва збільшиться на 38,24 млн грн.

Резервами нарощування виробництва продукції рослинництва є зростання рівня використання сільськогосподарських угідь та підвищення врожайності пріоритетних (основних) культур до рівня середньоєвропейського, що є т. зв. біологічним урожаєм. Саме інтенсифікація виробництва з використанням сучасних агротехнічних заходів та європейського досвіду має стати рушієм в ефективному розвитку цілої аграрної галузі, насичення внутрішнього ринку відповідною продукцією за нормами раціонального харчування населення.

Для опису відповідної прогнозової оцінки тенденції виготовлення валової продукції рослинництва Черкаськ-

кої області може використовуватися інструмент "Лінія тренду" табличного процесора Excel. Оскільки обсяги виробництва наведено в постійних цінах, то числові дані використано без урахування дефляторів. Параметри лінії, отриманої згаданим інструментом, дають змогу записати рівняння, за яким можна розраховувати прогностні значення обсягів виробництва, припускаючи, що темпи його зростання зберуться на рівні середніх темпів за попередні роки (формула 1):

$$Px = 349,82x + 695814, \quad (1)$$

де Px - прогностний обсяг виробництва у році номер x ; x - порядковий номер року, починаючи з 2001.

Графічне відображення фактичних даних про обсяги валової продукції сільськогосподарських підприємств Черкаської області 2001-2017 рр. і їхні прогностні значення до 2022 р. наведено на рис. 2. Проте використаний підхід є спрощеним, оскільки не враховує змін в економічному стані України, зокрема виключення з

вітчизняної економіки результатів господарської діяльності в Автономній Республіці Крим і частково у східних областях.

Для обґрунтованого прогнозування потрібно брати до уваги те, що на обсяги виробництва в аграрному секторі впливають різноманітні чинники: погодні умови, загальний стан економіки України та країн, куди експортується продукція, урядові програми тощо.

Перехід до ринкових відносин і реформування економіки не дали очікуваних позитивних результатів, неабияку роль у цьому відіграли кризові явища, які мали місце в аграрному секторі. За останні роки склалася негативна тенденція щодо скорочення поголів'я худоби та птиці, перш за все в господарствах населення. У 2017 році очікуваний приріст виробництва продукції сільського господарства становитиме 1,2 % (рис. 3). З графіка видно, що зростання виробництва валової продукції тваринництва, відповідно до прогнозу на 5 років, щороку збільшується.

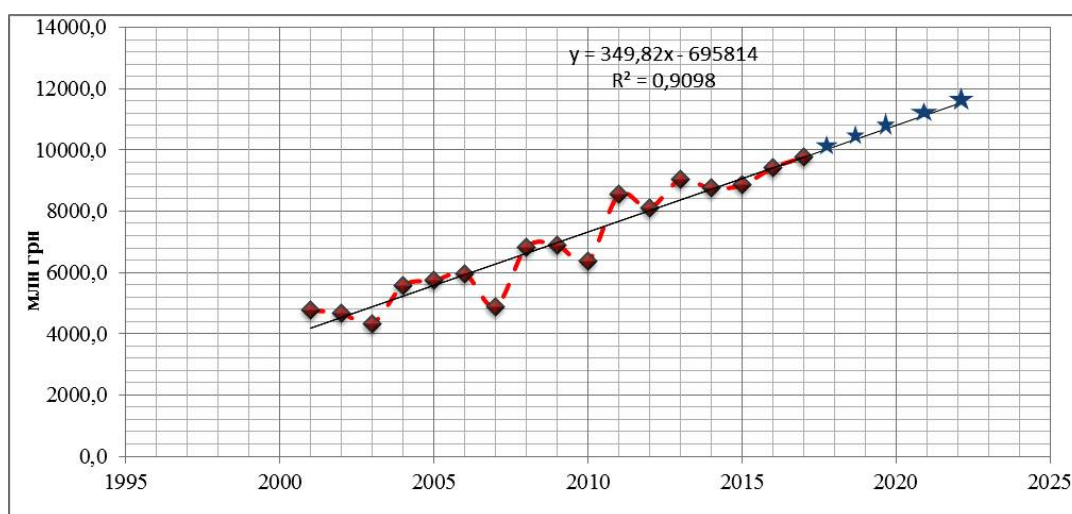

Рис. 2. Фактичні і прогностні обсяги валової продукції галузі рослинництва сільськогосподарських підприємств Черкаської області в постійних цінах 2010 р.

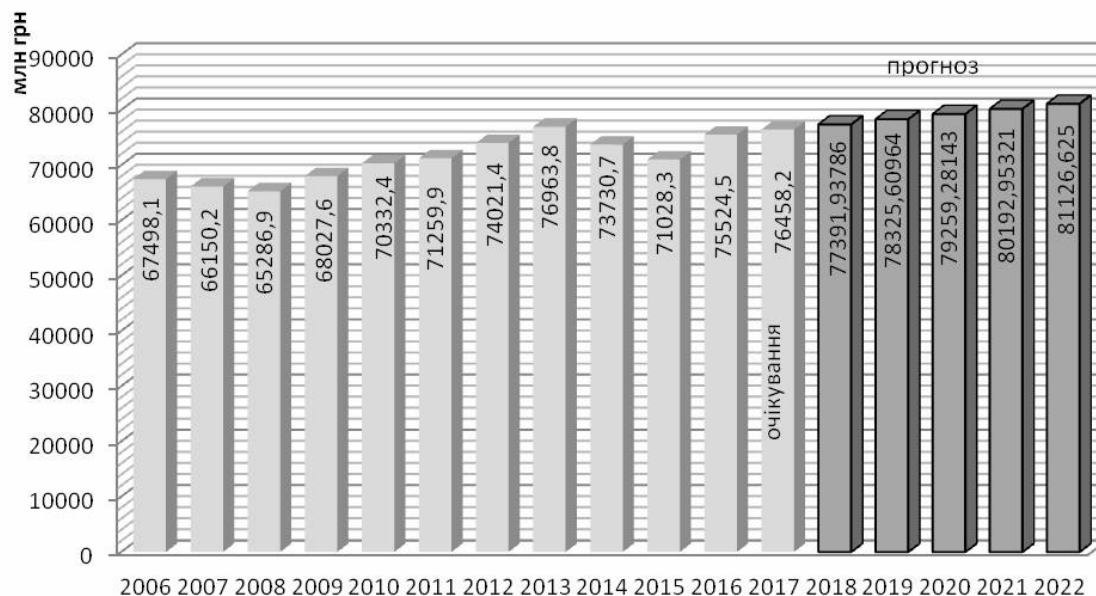

Рис. 3. Фактичні і прогностні обсяги валової продукції галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств України в постійних цінах 2010 р.

роки

У Черкаській області повільно, але відбуваються позитивні зрушення щодо розвитку тваринництва в сільськогосподарських підприємствах. До них можна віднести підвищення показників технологічної ефективності виробництва. Проте в більшості підприємств регіону виробництво продукції тваринництва, особливо м'яса великої рогатої худоби, є неефективним.

Графічне відображення фактичних даних про обся-

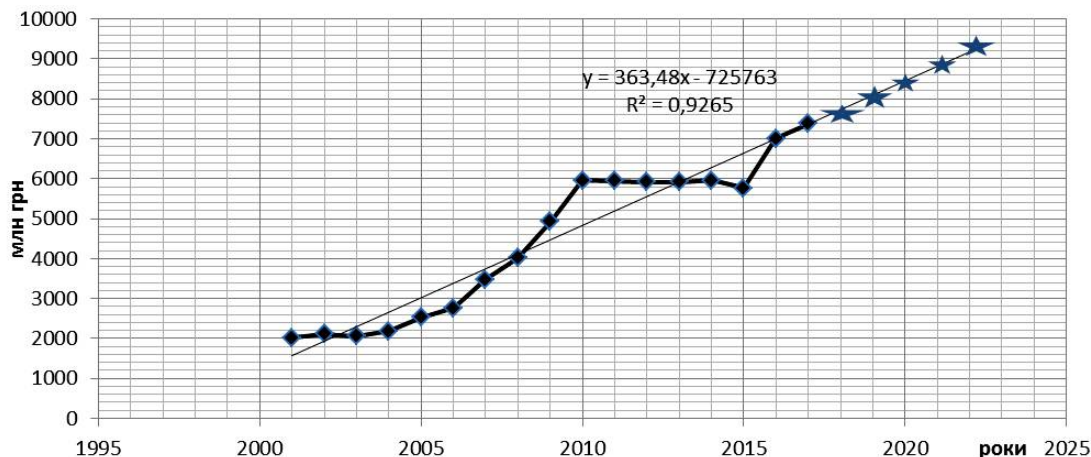

Рис. 4. Фактичні і прогнозовані обсяги валової продукції галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств Черкаської області в постійних цінах 2010 р.

Поряд з упровадженням сучасних конкурентоспроможних технологій виробництва продукції тваринництва, сільськогосподарським підприємствам регіону необхідно збільшувати площі природних та кормових угідь за рахунок виведення зі складу ріллі, поліпшувати структуру кормовиробництва, налагоджувати вигідні економічні взаємовідносини із переробними підприємствами та іншими сільськогосподарськими підприємствами. Перспективними напрямками є створення сприятливих умов для залучення інвестицій у розвиток тваринництва в сільськогосподарських підприємствах регіону та пошук шляхів виходу на зовнішній ринок.

Висновки

Таким чином, результатом аналізу виробничих процесів створення валової сільськогосподарської продукції в Черкаській області стала побудова моделей, за допомогою яких можна виявити тенденції підвищення конкурентоспроможності сільгосппідприємств та встановити перешкоди їх збалансованому економічному розвитку в майбутньому.

За допомогою методу ланцюгових індексів встановлено позитивні тенденції виробництва сільськогосподарської продукції в рослинництві. Показано, що резервами нарощування виробництва продукції рослинництва є зростання рівня використання сільськогосподарських угідь та підвищення врожайності пріоритетних (основних) культур до середньоєвропейського рівня. За допомогою інструменту "Лінія тренду" табличного процесора Excel виконано прогнозну оцінку виготовлення валової продукції в рослинництві до 2022 року.

На підставі даних про розвиток тваринництва в Черкаській області та з використанням указанного вище інструменту спрогнозований до 2022 року розвиток цієї галузі сільського господарства. Констатовано, що наразі позитивні зрушення у тваринництві забезпечуються за рахунок збільшення технологічної ефективності

ви валової продукції галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств Черкаської області 2001-2017 рр. і їхні прогнозовані значення до 2022 р. наведено на рис. 4. Також для визначення тренду було розраховано ковзну середню, побудований графік по якій дуже добре відображає тенденцію зростання виробництва продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами.

виробництва. Рекомендовано розвивати інші складові виробництва для отримання стійкої конкурентоспроможності галузі на внутрішньому й зовнішньому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г. Л. Азоев. - М. : Центр экономики и маркетинга, 1996. - 208 с.
2. Амбросов В. Я. Оцінка конкурентоспроможності агроформувань / В. Я. Амбросов, Т. Г. Маренич // Вісник ХНАУ. - 2009. - № 10. - С. 15-24.
3. Геєць В. М. Цінова конкурентоспроможність чи цінова стабільність: дуалізм політики економічного зростання / В. М. Геєць // Економіка і прогнозування. - 2005. - № 4. - С. 9-31, 24-28.
4. Нестеренко С. А. Конкуентоспроможність сільськогосподарських підприємств: управлінський аспект : [монографія] / С. А. Нестеренко. - К. : АграрМедіаГруп, 2013. - 483 с.
5. Фатхутдинов Р. А. Конкуентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. - М. : ИНФРА-М, 2000. - 312 с.
6. Hayward M. Competition and evolution / Malcolm Hayward // Competitiveness Review. - 1997. - Vol. 7, Issue 2. - Pp. I-IV. DOI: 10.1108/eb046348.
7. Кадирус І. Г. Конкуентоспроможність підприємства та фактори, що на неї впливають [Електронний ресурс] / І. Г. Кадирус. - Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 21 March 2017).
8. Fingleton J. Competition Policy and Competitiveness in Europe / J. Fingleton // Competition Law and Economics: Advances in Competition Policy Enforcement in the EU and North America. - Cheltenham, UK : Edward Elgar Publishing, 2010. DOI: 10.4337/9781849807036.00031.
9. Blair John P. How local competition for economic activity affects national competitiveness / John P. Blair // Competitiveness Review. - 2004. - Vol. 14, Issue S. - Pp. 18-25. DOI: 10.1108/eb046465.

Пташник Светлана,

соискатель,

Уманский национальный университет садоводства

ПРОГНОЗИРОВАНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ ВАЛОВОЙ ПРОДУКЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА И ЖИВОТНОВОДСТВА

В статье проанализировано современное состояние производства продукции сельскохозяйственных предприятий. Проведен экономико-статистический анализ производства продукции растениеводства и животноводства сельскохозяйственными предприятиями Украины (на примере сельскохозяйственных предприятий Черкасской области). Описаны стратегии оптимального развития сельскохозяйственных предприятий в животноводстве и растениеводстве.

Ключевые слова: валовая продукция сельскохозяйственных предприятий; конкурентоспособность; прогнозирование; анализ; производство.

Ptashnyk Svetlana,

Postgraduate,

Uman National University of Horticulture

PROGNOSTICATION THE COMPETITIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES, DEPENDING ON THE GROSS OUTPUT OF CROP PRODUCTION AND LIVESTOCK

In the competitive environment any entity should assess its own level of competitiveness for the effective functioning and assessment of prospects for the future. The article analyses the modern state of production of agricultural enterprises. Conducted economic and statistical analysis of crop production and livestock agricultural enterprises of Ukraine. Describes the strategy of optimal development of agricultural enterprises in livestock and crop production. The present stage of development of agricultural enterprises of Ukraine is accompanied by the aggravation of a number of socio-economic problems. However, even under unfavorable conditions, the agricultural sector continues to demonstrate an acceptable rate of development, which is primarily the result of land and agrarian reforms. Along with this, new challenges require timely reaction of the state, the agricultural science and practice. How quickly and effectively the country's agricultural sector is adapting to new economic conditions, will influence their future prospects to take its rightful place among the leading producers of agricultural products in the world. The article is devoted to investigation of dynamics of the efficiency components of production processes based on individual performance production of agricultural enterprises and their prediction for the purpose of isolating efficient mechanism for targeted management to ensure balanced economic development of these companies in the future.

Keywords: gross products of agricultural enterprises; competitiveness; prognostication; analysis; production.

REFERENCES

1. Azoyev, H. L. (1996). Competition: analysis, strategy and practice. Economics and Marketing Center. Moscow (rus).
2. Ambrosov, V. And Marenych, T. (2009). Evaluation of competitive agricultural enterprises. Bulletin KhNAU, Kharkov (ukr).
3. Heyets, V. M. (2005). Price competitiveness or price stability, economic growth dualism policy. Economics and Forecasting, 4, 9-31 (ukr).
4. Nesterenko, S. A. (2013). The competitiveness of agricultural enterprises: administrative aspect. Ltd. «Agrar Media Group». Kyiv (ukr).
5. Fatkhutdinov, R. A. (2000). Competitiveness: economics, strategy, management. INFRA-M, Moscow (rus).
6. Hayward Malcolm, (1997). Competition and evolution. Competitiveness Review, Vol. 7 Issue: 2, pp. I-IV, DOI: 10.1108/eb046348.
7. Kadyrus, I.G. (2014). Competitiveness of enterprises and factors making effects on this. *Efektivna ekonomika*, Vol. 5 Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua> (Accessed 21 March 2017).
8. Fingleton, J. (2010). Competition Policy and Competitiveness in Europe. In Competition Law and Economics: Advances in Competition Policy Enforcement in the EU and North America. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. DOI: 10.4337/9781849807036.00031.
9. Blair, John P. (2004). How local competition for economic activity affects national competitiveness, Competitiveness Review, Vol. 14 Issue: 1/2, pp.18-25. DOI: 10.1108/eb046465.

© Пташник Светлана

Надійшла до редакції 11.12.2017